

مهارت نت خوانی

در تمامی کلیدها

همراه با تمرینات کاربردی برای سرعت انتقال

جُرج داندلو

ترجمه و ویرایش: امیر فتحی

نشر نای و نی

ناشر تخصصی موسیقی

مهارت نت خوانی در تمامی کلیدها

جرج داندکُو

ترجمه و ویرایش: امیر فتحی

نت نگاری و صفحه آرایی: نای و نی

طرح جلد: نازنین خزائی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

شایم: ۳-۵۶-۹-۲۶۰۹-۸۰-۹۷۹

قیمت کتاب: ۱۵۰۰۰ تومان

سرشناسه: داندکُو، جرج، ۱۸۹۵ - ۱۹۷۵ م.

عنوان: مهارت نت خوانی در تمامی کلیدها

مشخصات نشر: تهران نای و نی ۱۳۹۴.

مشخصات طاهری: ۱۱۲ ص

وضعیت فهرست نویسی: فبای مختصر

شناسه افزوده: فتحی، امیر، ۱۳۴۷ - مترجم

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۸۱۹۲۶

فروشگاه نشر نای و نی:

تهران - خیابان انقلاب - رویروی درب اصلی دانشگاه تهران

مجموعه تجاری فروزنده - طبقه اول - شماره ۲۰۹

تلفن: ۶۶۴۹۳۲۷۸ - ۶۶۴۹۳۲۷۹

۰۹۱۲ ۲۸۴۶۰۴۷

www.nayoney.com

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نشر نای و نی می باشد.

فهرست

- ۱) دربارهٔ مولف ۴
- ۲) دربارهٔ مترجم ۵
- ۳) مقدمه ۶
- ۴) نت خوانی در کلید سُل خط دوم ۱۲
- ۵) نت خوانی در کلید فا خط چهارم ۳۱
- ۶) نت خوانی در حامل مضاعف ۴۷
- ۷) نت خوانی در کلید دُ خط اول ۵۸
- ۸) نت خوانی در کلید ذُ خط سوم ۶۸
- ۹) نت خوانی در کلید دُ خط چهارم ۷۹
- ۱۰) نت خوانی در کلید دُ خط دوم ۹۰
- ۱۱) نت خوانی در کلید فا خط سوم ۱۰۱

دربارهٔ مولف

«جرج ادوارد داندلو» (۱۸۹۵-۱۹۷۵) یک آهنگساز، تئورسین و معلم موسیقی اهل کشور فرانسه است. او در بین بسیاری از دانش آموختگان موسیقی به خاطر نوآوری و ابتکاراتش در امر آموزش موسیقی و همچنین به خاطر تألیفات آموزشی متعدّدش کاملاً شناخته شده است.

وی که در خانواده‌ای موسیقیدان متولد شده بود اولین آموزش‌های موسیقی را از والدین خویش گرفت و در سن ده سالگی وارد کنسرواتوار پاریس شد. او در کنسرواتوار پاریس توسط موسیقیدانان بزرگ زمان خود همچون «فسان دندی»، «پل دوکا» و «آلبرت روسیل» آموزش دید.

جرج داندلو از سال ۱۹۱۹ که سال تأسیس مدرسهٔ عالی موسیقی پاریس بود به عنوان معلم پیانو و هارمونی در آنجا مشغول به تدریس شد و سپس از سال ۱۹۴۲ در کنسرواتوار پاریس به تدریس ادامه داد. در طی این سالها بود که وی چندین کتاب در زمینهٔ آموزش سلفژ، هارمونی، آنالیز و دیکتهٔ موسیقی تألیف و منتشر کرد که کتاب حاضر از آن جمله می‌باشد.

او همچنین به عنوان آهنگساز، خالق چندین اثر موسیقایی است که از آن میان می‌توان این قطعات را نام برد:

یک سمفونی در «میتور»، یک کنسرتو برای پیانو و ارکستر، یک کنسرتوی رُمانتیک برای ویولن و ارکستر، یک کوارتت زهی، سه والس برای دو پیانو، یک سونات برای فلوت و پیانو و چند باله و اپرا.

درباره مترجم

«امیر فتحی» نوازنده و معلم ویولن، سلفژ و درس نظری موسیقی در سال ۱۳۴۷ در یزد و در خانواده‌ای هنردوست متولد شد. وی که از همان اوان کودکی اشتیاق خود را به موسیقی نشان می‌داد با مساعدت برادران و با حمایت مستمر مادر به فراگیری موسیقی و نواختن ویولن پرداخت. با ورود به ارکستر سمفونیک تهران به عنوان ویولنیست فصل تازه‌ای در زندگی هنری او گشوده شد. سالها نوازندگی در ارکستر سمفونیک و اجرای آثار ماندگار آهنگسازان بزرگ جهان و همکاری با موسیقیدانان طراز اول و چندین رهبر ارکستر ایرانی و خارجی تجربه گرانبهایی بود که بار علمی و هنری زیادی برای او به همراه داشت.

در سالهایی که فعالیت ارکستر سمفونیک تهران رو به افول نهاد او نوازندگی در ارکستر را رها کرده و برای ادامه تحصیل راهی کشور فرانسه شد. وی در مدرسه عالی موسیقی پاریس در رشته نوازندگی و تدریس ویولن و همچنین در «کنسرواتوار ویل داوره» در رشته آهنگسازی تحصیل کرد. تحصیل در فرانسه و ارتباط بی‌واسطه با فضای آکادمیک موسیقی مغرب زمین بیش از پیش افق‌های جدیدی را به روی او گشود.

امیر فتحی پس از بازگشت به ایران در این تلاش است که شیوه‌های نوینی را در روش‌های تدریس موسیقی که کماکان در ایران کم و بیش به شیوه‌های سنتی و قدیمی ادامه دارد پی‌ریزی کند. وی همچنین در این راستا به تألیف و ترجمه کتاب‌هایی همت گماشته که جای آنها را در سیستم آموزش موسیقی در ایران خالی می‌بیند. کتاب حاضر نیز تلاشی است در همین زمینه که با توجه به موضوع آن به نظر می‌رسد در سیستم آموزشی کشور ما کمتر مورد توجه قرار گرفته باشد. امید است چاپ و انتشار این کتاب و آثاری از این دست بتواند سهمی کوچک در جهت هموار ساختن مسیر فراگیری موسیقی در کشور عزیزمان داشته باشد.

مقدمه

مقوله «نت‌خوانی» در موسیقی موضوعی ساده و در عین حال پیچیده است. ساده است از این جهت که یافتن هر نت روی خط حامل هنگامی که توالی نت‌ها و کلید داده شده را می‌دانیم کاری است بسیار آسان، و پیچیده است به خاطر این که درحین نواختن، خواندن بسیار سریع نت‌های مختلف یک قطعه یا آکُردها، آرپژها و یا پاساژهایی از یک اثر موسیقی، امری بس دشوار است.

بنابراین خواندن سریع نت‌ها باید هدف نهایی تمرینات نت‌خوانی باشد. برای رسیدن به این هدف می‌بایستی که هر نت به طور مستقیم و مستقلاً خوانده شود. یعنی اینکه باید محل قرار گرفتن هر نت روی خط حامل و یا خطوط اضافی را مستقل از دیگر نت‌ها بدانیم. این مسئله برای «کلید سل» نسبتاً آسان است (به دلیل اینکه معمولاً آن را قبل از دیگر کلیدها یاد می‌گیریم) و برای کلیدهای «فا» و «د» پیچیده‌تر می‌باشد.

معمولاً این پیچیدگی از آنجا ناشی می‌شود که ما همیشه می‌خواهیم نت‌ها را روی خط حامل همان‌گونه که برای اولین بار یاد گرفته‌ایم ببینیم. لذا کلیدهای دیگر را بر اساس کلید سل و با بالا یا پائین بردن نت‌ها به اندازه یک فاصله دوم یا سوم می‌خوانیم. این شیوه نه تنها مانعی در جهت خواندن سریع نت‌ها است بلکه علاوه بر این باعث تداخل همه کلیدها در کوتاه مدت می‌شود. به همین دلیل ما از به‌کار بردن این روش دوری خواهیم کرد.

برای فراگیری هر کلید لازم است که آن را مستقلاً و بدون دخالت کلیدهای دیگر یاد بگیریم همان‌گونه که کلید سل را یاد گرفته‌ایم. حال سؤال این است که چگونه باید نت‌خوانی در کلید سل و سپس در دیگر کلیدها را یاد بگیریم؟ برای این کار روش‌های گوناگون و مختلفی وجود دارد.

روشی که بیش از همه متداول است این است که ابتدا نُت‌های روی خطوط و سپس نُت‌های بین خطوط را بیاموزیم. اما این روش آن‌گونه که به نظر می‌رسد ساده نیست. یک‌باره به‌خاطر سپردن جای تعداد زیادی از نُت‌های مختلف برای هنرجوی مبتدی بسیار دشوار است و هنرجو معمولاً به‌طور اجتناب‌ناپذیری نُت‌های نزدیک به یکدیگر را با هم اشتباه می‌گیرد، به‌خصوص زمانی که این نُت‌ها با علامتی کاملاً شبیه به هم مشخص شده‌اند.

به نظر من می‌بایستی برای هر کلید، چند نُتِ نشانه را در محل‌های مختلف خط حامل در ذهن هنرجو حک نمود، بدین ترتیب ذهن هنرجو یاد می‌گیرد که با مشاهده هر کلید به سرعت نُت‌های نشانه مربوط به آن را روی خط حامل مُجسم کند. بدیهی است اولین نُتِ نشانه، نتِ است که توسط کلید داده می‌شود. (به طور مثال اولین نتِ نشانه در کلید سُل، نتِ سُل است)، سپس کافی است چند نُت دیگر را با فاصله از آن، روی خط حامل در نظر بگیریم.

نت‌های نشانه کلید سل:

نت‌های نشانه کلید دُ خط اول:

نت‌های نشانه کلید فا خط چهارم:

نت‌های نشانه کلید دُ خط چهارم:

هنگامی که این نُت‌های نشانه به‌خوبی در ذهن هنرجو ثبت شود آنگاه بسیار آسان خواهد بود که نُت‌هایی را که بلافاصله بالاتر یا پائین‌تر از هر کدام این نُت‌های نشانه قرار گرفته‌اند را به او بیاموزیم. برای این‌کار هنرجو باید بتواند نام نُتی را که بالاتر یا پائین‌تر از هر نُت دیگر قرار دارد به سرعت بیابد. این محاسبه ذهنی که بی‌نهایت آسان است مزایای بسیاری نسبت به محاسبه انتقالی بین کلیدها که قبلاً در مورد آن صحبت کردیم و همین‌طور جهت خارج نشدن از کلیدی که در حال یادگیری آن هستیم دارد و باعث می‌شود که به‌تدریج نام هر نت مستقلاً در ذهن ثبت شود.

بدین ترتیب ابتدا می‌آموزیم که نام این نت «لا» است زیرا بلافاصله بالاتر از نُت «سل» قرار گرفته است، ولی بعد از مدت کوتاهی هنرجو دیگر نیازی به بکارگیری نُت نشانه نخواهد داشت و خواهد توانست مستقیماً نام نُت جدید را بیابد. این موضوع که برای نُت‌های بلافاصله بالاتر یا پائین‌تر از نُت نشانه صادق است برای نُت‌هایی که به فاصله یک خط یا یک میانه (یعنی یک فاصله سوم) از نُت نشانه قرار گرفته‌اند نیز صادق است.

تنها کافی است که هنرجو بتواند نام نُتی که در یک فاصله سوم بالاتر یا پائین‌تر از هر نت دیگر قرار گرفته است را به سرعت بیابد. این توانایی خیلی زود فرا گرفته می‌شود و در آینده برای هنرجو فواید زیادی در بر خواهد داشت (در خواندن آکُردها و آریژها). بنابراین ابتدا می‌آموزیم که نام این نت «می» است زیرا که به فاصله یک خط (یا یک فاصله سوم) بالاتر از نُت نشانه «د» و یا به فاصله یک خط (یا یک فاصله سوم) پائین‌تر از نُت نشانه «سل» قرار گرفته است، ولی بعد از مدت کوتاهی هنرجو دیگر نیازی به بکارگیری نُت نشانه نخواهد داشت و خواهد توانست مستقیماً نام نُت جدید را بیابد.

در حالت کلی می‌توانیم این روش را تا فاصله پنجم گسترش دهیم و هنرجویان باید قادر باشند نام نُتی که به فاصله دوم، سوم، چهارم و پنجم بالاتر یا پائین‌تر از یک نُت

معلوم قرار دارد را به سرعت بیابند. بنابراین یادگیری ترتیب قرار گرفتن نُت‌ها به فاصلهٔ دوم، سوم، چهارم و پنجم بسیار مفید است.

1. Do, Ré, Mi, Fa, Sol, La, Si, Do
Do, Si, La, Sol, Fa, Mi, Ré, Do

2. Do, Mi, Sol, Si, Ré, Fa, La, Do
Do, La, Fa, Ré, Si, Sol, Mi, Do

3. Do, Fa, Si, Mi, La, Ré, Sol, Do
Do, Sol, Ré, La, Mi, Si, Fa, Do

4. Do, Sol, Ré, La, Mi, Si, Fa, Do
Do, Fa, Si, Mi, La, Ré, Sol, Do

هر کدام از توالی‌های فوق می‌بایستی با شروع از هر نت و اختتام روی همان نُت آموخته شود.

در اینجا شاید سؤالی مطرح شود و آن اینکه چرا باید نُت‌های نشانه را بیاموزیم در حالی که نهایتاً آنها را حذف می‌کنیم و چرا باید ابتدا نُت‌های نشانه را یاد بگیریم و سپس دیگر نُت‌ها را؟

جواب این است: همانگونه که کودک به‌طور طبیعی ابتدا ایستادن را می‌آموزد و سپس راه رفتن را و آنگاه دویدن را، ما نیز روشی اینگونه را در یادگیری گام به گام موضوع مورد بحث در پیش می‌گیریم.

یادگیری یک‌بارهٔ تمامی نُت‌ها روی خط‌حامل علاوه‌براینکه باعث پیچیدگی و سردرگمی هنرجو می‌شود وقت زیادی خواهد گرفت تا در ذهن کاملاً ثبت شود. حال آنکه نُت‌های نشانه به هنرجو کمک می‌کنند تا تمام نُت‌ها را با آموختن چند نُت محدود که با فاصله روی خط حامل قرار گرفته‌اند، بیاموزد.

هنهایتاً برای آنکه تمامی آنچه که نگارنده در بکارگیری این تکنیک در نظر داشته درک شود باید به این موضوع توجه کنیم که هیچ کس یا تقریباً هیچ کس نیست که بر نُت خوانی در تمامی کلیدها مسلط باشد.

هر موزیسینی بر نُت خوانی در کلیدی تسلط دارد که روزانه با آن سروکار دارد. مثلاً کلید سل برای ویولنیست، کلید سل و فا برای پیانیست، کلید «فا» و «د» خط چهارم و «سل» برای ویولنسل (نوازنده ویولنسل)، کلید «د» خط سوم برای آلتیست (نوازنده آلتو) و غیره. اما هر موزیسینی باید بتواند در کلیدهای دیگر نیز نُت ها را بیابد چه برای نواختن انتقالی و چه برای خواندن خطوطی از سازها در یک پارتیتور ارکستر (مثل ساز کلاریت، کُر و غیره).

در این حالت کسی که مثلاً نُت خوانی در کلید «د» خط دوم را با تکنیک نُت های نشانه تمرین کرده باشد همیشه همزمان با دیدن این کلید نُت های نشانه مربوط به آنرا در ذهن مجسم می کند.

و سریع تر از دیگران نُتی را که مثلاً ساز هورن در «فا» می نوازد، می یابد، نُتی که باید با این کلید خوانده شود تا همان صدای تولید شده توسط ساز هورن در «فا» باشد.

و خلاصه هرگاه شخص، نُت خوانی در کلیدهای متفرقه را به تدریج فراموش کند کافی است تنها سه یا چهار نُت نشانه از آنها را در ذهن داشته باشد و بدین ترتیب همیشه قادر خواهد بود هر نُتی در هر کلیدی را بیابد و این تمام چیزی است که در سلفژ مورد نیاز است.

در عین‌حال هر نوازنده باید بتواند در کلید یا کلیدهایی که روزانه استفاده می‌کند با حداکثر سرعت ممکن نت‌خوانی کند. برای این کار پس از یادگیری جای همه نت‌ها، او با یک‌سری تمرینات روزانه، سرعت موردنیاز را به دست خواهد آورد. گستره کاربرد تمرینات این کتاب از هنرجوی مبتدی سلفژ تا سطح تخصصی نوازندگان حرفه‌ای را در بر می‌گیرد.

آخرین تمریناتی که برای هر کلید داده شده حاوی نکات دشواری است که به طور معمول در نت‌نویسی برای ساز مربوط به آن کلید وجود دارد. این تمرینات باید به‌طور منظم و با جدیت توسط کسی که می‌خواهد خود را برای نوازندگی با آن ساز آماده کند و یا اینکه سطح نوازندگی خود را بهبود ببخشد، انجام شود.

من در زمینه نت‌خوانی ترکیبی در کلیدهای «سل» و «فا» خط‌چهارم آن‌طور که باید تأکید نکرده‌ام، مهارتی که نه تنها برای پیانیست‌ها ضروری است بلکه برای هنرجویانی که قصد یادگیری خواندن روان موسیقی را دارند نیز بسیار مفید است.

جُرج داندلُو